

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Transnacionální advokační sítě: obhajoba práv
žen**

Bc. Kateřina Landová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filosofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Diplomová práce

Transnacionální advokační síť: obhajoba práv žen

Vedoucí práce:

Mgr. Lenka Strnadová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Obsah

1. ÚVOD	1
2. TEORETICKÁ ČÁST	2
2.1. Globalizace a transnacionální vztahy	2
Transnacionální vztahy	3
Transnacionální advokační síť	4
2.2. Feminismus	6
Definice feminizmu.....	6
První vlna feminizmu.....	8
Druhá vlna feminizmu	12
Třetí vlna feminizmu.....	13
Typologie feminizmu	14
2.3. Problematika genderové diskriminace	16
Rovnost.....	17
Diskriminace	18
Genderová rovnost	21
3. PRAKTICKÁ ČÁST - PŘÍPADOVÁ STUDIE TRANSNACIONÁLNÍ ADVOKAČNÍ SÍŤ	26
3.1. Česká ženská lobby.....	26
3.2. Evropská ženská lobby	28
4. ZÁVĚR.....	30
5. LITERATURA	32
Internetové zdroje	34
Resumé	35

1. Úvod

V rámci této diplomové práce bych se chtěla zaměřit na transnacionální advokační sítě - specificky na sítě orientované na obhajobu ženských práv. Sociální hnutí se v dnešním globalizovaném světě, hlavně z důvodu efektivity, spojují do transnacionálních sociálních hnutí a podobně je tomu i u advokačních sítí. Organizují se napříč hranicemi států a snaží se kolektivně prosazovat společné cíle, principy a hodnoty.

V úvodu této diplomové práce bych chtěla představit dané téma, resp. budu analyzovat transnacionální advokační sítě v rámci feminismu a obhajoby práv žen. Zde bych chtěla stanovit základní výzkumné otázky – Je výhodné pro menší generové organizace vstupovat a připojovat se do větší státní a posléze transnacionálních? Ovlivňuje institucionální struktura a zvolená strategie výsledky práce těchto advokačních sítí? Tyto otázky budou zodpovězeny v závěru práce, kde zároveň díky tomu propojím teoretický a praktický podklad této diplomové práce.

V teoretické části vyložím základní teorie, které budu posléze aplikovat na praktické příklady – tedy teorie transnacionálních sociálních hnutí a sítí. Nejvíce se zaměřím právě na teorii transnacionálních advokačních sítí. V této kapitole také položím základy feministických myšlenek a ženského hnutí. Poslední kapitolou této části bude problematika genderové diskriminace, kde budu chtít poukázat na otázky rovnosti i diskriminace – především té generové. Právě na generové diskriminaci jsou dobře problémy, se kterými se setkávají ženy a advokační sítě se je snaží řešit.

V praktické části představím dvě vzájemně propojené platformy – Českou ženskou lobby, která sdružuje 28 genderových organizací v České republice a zároveň Evropskou ženskou lobby, pod kterou výše zmíněné

organizace spadají v rámci evropské platformy. V závěru práce budou propojena teoretická a praktická část DP.

2. Teoretická část

2.1. Globalizace a transnacionální vztahy

„Výzkumy globálních studií ukázaly, že problematiku globalizace nelze chápat jako jeden univerzální lineární evoluční proces, ale jako soubor procesů různých globalizací a pavučin sítí směn a interakcí mezi různými regiony světa. Prostorová hustota transnacionálních styků a vztahů vytváří pohyblivou strukturu nerovností, hierarchií, stratifikací, inkluzí a ekluzí (Held 1999: 28). Můžeme říci, že základní atributem globalizace je jednoznačně moc – ta působí na vztahy mezi státy i nestátními aktéry – a projevuje se na základě určitých tlaků na jednotlivé aktéry v podobě strukturálních kontextů, inovací, norem a pravidel (Suša 2010: 251).

Jako základní médium přeshraničních či globálních interakcí jsou, na základě sociálně-vědních teorií, jednoznačně státy. I v rámci mezinárodního systému je můžeme chápat jako univerzální formu politické organizace a jednotku vytvářející rámec domácích politických vztahů. Mluvíme zde o pojetí státocentrickém, kdy je důležitá vnitřní i vnější suverenita státu, vymezovaná také na základě územní nadvlády s vytyčenými hranicemi, monopolem na kontrolu prostředků ozbrojeného násilí atd. (Suša 2010: 252).

Od druhé poloviny 20. století¹ se ovšem čím dál tím víc rozvíjejí (nejen) v mezinárodním systému globální problémy a narůstá zde potřeba situaci nějak reflektovat a reakcí je tak komplexní potřeba politicky reagovat na transnacionální problémy (Suša 2010: 254-5). Na takové problémy je třeba reagovat specificky, resp. transnacionálně. To proto, že mezinárodní systém je ve svém základu orientován státocentricky – a státy i mezinárodní systém mají problém zvládat velký přesah těchto problémů (Makariusová 2010: 69-70).

Transnacionální vztahy

„Transnacionální vztahy jsou vymezovány jako takové, jež přesahují, překračují politické, hospodářské, kulturní a geografické hranice – a jsou v tomto smyslu přeshraniční. Tato přeshraničnost implikuje změny v rozsahu a charakteru organizace aktivit, jež se nejen internacionalizují ve smyslu přesahu národně-státních prostorů, ale také globalizují ve smyslu vytváření globálních sítí komunikace, kooperace...“ (Suša 2010: 256). Jedná se tedy např. o občanské iniciativy a sociální hnutí, které na jednu stranu nejsou izolovány uvnitř státu, ale na druhou stranu je nemůžeme ani stavět do protikladu k mezinárodnímu systému. Jako jsem již naznačila výše, transnacionální problémy i samotné vztahy tyto entity přesahují do té míry, až „...naopak státy a mezinárodní vztahy se stávají součástí sítí transnacionálních vztahů“ (Suša 2010: 256). Na základě přeměn v komunikaci i dopravě² jsou tak postupně (na základě selektivního spojení) propojovány regionální, národní i mezinárodní prostory s aktéry i institucemi (Suša 2010: 256-7).

¹ Hlavně v souvislosti s rozpadem kolonialismu.

² Jedná se hlavně o technologický pokrok – např. v rámci informačních technologií, médií, telekomunikačních zařízení, ale i z hlediska rozšíření letecké a kontejnerové dopravy.

V 70. letech 20. století zpracovali Robert Keohane and Joseph Nye tzv. teorii vzájemné závislosti, která upozorňovala na fakt, že „...mezi společnostmi existuje mnoho kanálů interakce, skrze které mohou různí aktéři z různých zemí vstupovat do různých typů interakce. Tyto transnacionální vztahy – tj. přeshraniční vazby mezi aktéry, z nichž alespoň jeden je aktérem nestátním – zpochybnily realistický předpoklad exkluzivity postavení státu v mezinárodní politice“ (Císař 2004: 12). Ti chápali transnacionální vztahy jako přeshraniční interakce nestátních aktérů. Tyto vztahy tak začaly být vnímány jako regulérní přeshraniční interakce, zahrnující státní i nestátní aktéry, kteří mohou vystupovat i jako zástupci států nebo mezinárodního systému (Keohane – Nye 1977: 20-31).

Transnacionální advokační sítě

Opětovně se do centra dění dostaly transnacionální vztahy až počátkem 90. let 20. století, kdy došlo k velkému nárůstu nestátních aktérů ve světové politice (Josselin – Wallace 2001). Jednalo se např. o transnacionální hnutí, zájmové skupiny, mezinárodní nevládní organizace, nadace (Císař 2004: 15) a především o tzv. transnacionální advokační/nátlakové sítě či nazývané také transnacionální sítě obhajoby zájmů³.

Klíčová byla z hlediska advokačních sítí studie, kterou publikovaly v r. 1998 Margaret Keck a Kathryn Sikkink. Dle jejich studie se TAS formují a soustřeďují kolem specifického politického problému (Keck – Sikkink 1998: 8). Sítě politických aktivistů, aktérů i organizací „...se formují v takových politických oblastech, které charakterizuje vysoký normativní obsah – obhajoba lidských práv, práv žen či ochrany životního prostředí. Identita takto

³ Dále jen TAS; z anglického originálu Transnational advocacy networks.

tvořené sítě je proto stmelena na základě určité *zásadové myšlenky*, kterou komponenty sítě sdílejí“ (Císař 2004: 15). TAS se ve své podstatě zaměřují na obecné principy, které (jako např. lidská práva) se dotýkají každého jedince, v případě této diplomové práce především práv žen.

Transnacionální sociální hnutí tak jako „...agenti globální změny vytvářejí sítě sociálních vztahů potřebných k získávání zdrojů a informací“ (Makariusová 2010: 87). TAS jsou tedy často navázány na mezinárodní instituce a normy – pomáhají hlavně při jejich přijímání a usazování do praxe. Jejich nezpochybnitelnou funkcí je tzv. agenda setting, tedy nastolování daného problému do veřejné diskuze (Risse 2003: 265). Při implementaci jsou nápomocné zejména proto, že jsou přímo napojeny na domácí sociální hnutí organizace, zástupce médií, církví, odborů atd., kteří mohou napomoci danou problematiku více osvětlit a zasadit se tak o snazší přechod nových norem do praxe.

TAS se ovšem „...formují především v těch případech, kdy jsou uzavřeny domácí kanály mezi domácími politickými aktéry a státem a kdy političtí aktivisté věří, že mohou svůj politický vliv zvýšit mobilizací aktérů operujících vně státních hranic“ (Císař 2004: 16). Tento systém zmobilizování zahraničních aktérů, organizací či jiných států, aby napomohly např. uvolnění domácí politické represe, se nazývá tzv. mechanismus bumerangu⁴ (Keck – Sikkink 1998: 13).

Celkový nárůst TAS vidí autorky v neustále rozpínajícím se počtu transnacionálních kampaní a konferencí, podpořených stále se rozvíjející informační a komunikační technikou, které zvyšují efektivnost jejich působení (Keck – Sikkink 1998: 13).

⁴ Také tzv. bumerangový efekt, opět popsán ve studii Keck a Sikkink.

2.2. Feminismus

Definice feminismu

„Co znamená být ženou či mužem? Určuje nějak můj osud, mé vlastnosti, zájmy, ambice, pracovní zaměření, místo v partnerském vztahu, v rodině a ve společnosti fakt, že jsem muž či žena?“ (Valdrová 2006: 6). Těmito otázkami se všeobecně zabývá feminismus, ale i gender, jakožto princip výrazně strukturující naši společnost. Děje se tomu tak i podle konceptu „tří I“ – tedy identita, interakce a instituce. Identitu vždy spojujeme s konkrétním kulturním a jazykovým kontextem, který utváří naši pozici v dané společnosti. Interakce je důležitá proto, že i gender je vztahovým konceptem – tedy vzniká při určité interakci. Nakonec právě i instituce odrážejí a spoluutvářejí genderové vzorce, které ovlivňují naše životy z hlediska pohlaví (Valdrová 2006: 6).

„Feminismus bývá často obviňován z ideologičnosti. Samozřejmě, že je kromě jiného také ideologií; stejně jako každá interpretace historie, literární dílo či ekonomická teorie vychází z určitého ideologického postoje“ (Oates-Indruchová 1998: 9). Určit přesně danou definici, je jako u každé ideologie poměrně složité, ale mohli bychom říci, že je jedná o soubor ideologií, které se snaží z nejrůznějších aspektů doložit vyšší hodnotu ženství. Podle těchto aspektů se dále feminismus rozlišuje na různé typy, od liberálního feminismu až po agresivnější radikální feminismus. Vše také velmi souvisí a zároveň vychází z historie, jež celé feministické hnutí formovala a udávala mu tempo – vždy podle toho, za co v danou chvíli ženské hnutí bojovalo (Landová 2012).

Samotný pojem feminismus je přisuzován Charlesi Fourierovi a jeho dílu *Théorie des Quatre Mouvement et des Destinées Générales* z roku 1808.

Nelze říci, že by jeho myšlenky byly ve své podstatě feministické, nicméně ve zmíněném díle rozvádí určitý koncept emancipované ženy.

S ohledem na uvedené skutečnosti bychom mohli vyjádřit tři základní východiska, kterými se feminismus vyznačuje:

1) Uvědomělý odpor proti předsudkům a ponižování žen ze strany mužů.

2) Přesvědčení, že mužské a ženské vlastnosti nejsou formovány biologicky, ale naopak kulturně.

3) Prosazování hodnotového systému, který odhaluje kulturní předsudky, omezení v rámci sexuálních rolí a odporuje jim v zájmu ustanovení stejných příležitostí pro obě pohlaví (Zvěřina 2004).

To samozřejmě také souvisí s genderovou rolí, která je ve společnosti prezentována skrze naše pohlaví. Nedílnou součástí genderových rolí je právě nerovný status muže a ženy a z toho vyplývá, že i při stejných základních podmínkách obou pohlaví (etnikum, věk, vzdělání, původ) zaujímají ženy vůči mužům ve společnosti znevýhodněné postavení (Landová 2012).

Přestože existuje pomyslná genderová smlouva, která udává podmínky typu – že muž je důležitější pro pracovní trh a žena se tedy stará o zázemí. Postupně dochází k feminizaci určitých profesí, ale právě zmíněná genderová smlouva dál spíše vede ženy k profesím méně náročným na čas, aby se dále mohly věnovat i péči o rodinu a domácnost. To vše je také spojeno s faktem, že se ženy v pracovním poměru neustále potýkají s nižší společenskou prestiží a nižším platovým ohodnocením, než je tomu u mužů. Pokud chce tedy žena svobodně budovat svou genderovou identitu ve společnosti, nevyhne se kritickým střetům s protigenderově zatíženými institucemi,

normami, hodnotami, očekáváními a často ještě i s křesťansko-historickými tradicemi společnosti (Valdrová 2006: 7).

První vlna feminismu

„Po většinu široce chápaného devatenáctého století evropské ženy neměly občanská práva. Navzdory vlnám demokratických revolucí a navzdory politickým reformám - v osmdesátých a devadesátých letech osmnáctého století, v roce 1848 a znovu pak v šedesátých a sedmdesátých letech devatenáctého století – zůstaly ženy z oficiálního dějiště politické moci a politického zastoupení až do konce století vyloučeny. Jako první v Evropě získaly hlasovací právo pro volby do národního parlamentu finské ženy – bylo to v roce 1906. Poslední byly Francouzsky v roce 1944. Dějiny účasti žen v hnutích za demokratickou změnu však ukazují, že jako občanky jednaly de facto už dlouho předtím, než se jim dostalo rovných občanských práv“ (Abramsová 2005: 212-213). První vlnu feminismu lze zaznamenat především v poslední třetině osmnáctého století v období významných revolucí v Americe a ve Francii. V revoluční Francii byly ženy nejdříve definovány jako „pasivní občané“ a když bylo toto označení v roce 1792 zrušeno, tak ženy stále neměly právo volit či nosit zbraně.

Thomas Paine ve svých *Právech muže* z roku 1791 nám nabízí novou formulaci, která je založená na přirozených právech a teoreticky znamenala, že by se občanská práva a politická účast vztahovala i na ženy. Podobně i markýz Condorcet ve své *Eseji o přístupu žen k občanským právům* tvrdí, že všechny lidské bytosti mají přirozená práva, a tedy by se politická a občanská práva měla vztahovat na všechny bez rozdílu pohlaví, rasy či náboženství (Landová 2012).

Oproti vydání *Deklarace práv člověka o občana* napsala v roce 1791 Olympe de Gouges⁵ svou vlastní *Deklaraci práv žen*. Obhajovala v ní práva žen, která v Deklaraci nebyla uznána. Další významnou představitelkou byla Mary Wollstonecraft⁶, která tvrdila, že ženy představují pro společnost jiný přínos než muži. Jejím nejznámějším dílem je *Obhajoba ženských práv* (1792), v níž se zabývá problematikou života žen ve společnosti mužů. Dále zde argumentuje, že jsou ženám přisuzovány schopnosti a vlastnosti, které byly protilehlé charakteru mužů.

Klíčovou postavou byl také britský filosof John Stuart Mill, který přispěl svou publikační činností, ale i debatami v britském parlamentu o volebním právu žen. V jeho díle *Poddanství žen* nacházíme analýzu právního postavení žen v Anglii a jejich podřízené role vyplývající z tradic společnosti. Ženy spatřuje v pozici otroků či sluhů – tedy v pozici, kdy není možno očekávat plný rozvoj jejich schopností a charakteru (Oates-Indruchová 1998: 10-11).

Jednou z posledních představitelk tzv. „první vlny“ byla anglická spisovatelka, esejistka a literární kritička Virginia Woolfová⁷, která proslula nejen jako představitelka feministických myšlenek, ale také autorka známých románů a beletrie. V roce 1929 vydala knihu *Vlastní pokoj*, kde rozvádí argument, že aby žena mohla plně rozvinout své tvořivé schopnosti, nutně potřebuje ekonomickou samostatnost a „vlastní pokoj“. Prostor, kde bude moci pracovat, aniž by byla vyrušována povinnostmi danými její společenskou ženskou rolí (Landová 2012).

⁵ 1748 – 1793, francouzská aktivistka bojující za práva žen.

⁶ 1759 – 1797.

⁷ 1882 – 1941.

Pro zakončení této vlny feministického myšlení jsem vybrala Francouzku Simone de Beauvoir⁸. Tato žena měla možnost vystudovat Sorbonnu, ale většinu svého života se věnovala spisovatelství a emancipačnímu hnutí. Její myšlenky byly ovlivněny také existencialismem i vlastními zkušenostmi. Za její nejvýznamnější dílo je považováno *Druhé pohlaví* (1949), v němž kritizuje šovinistické představy o ženách (Beauvoir 1967). Tato kniha značně ovlivnila emancipační hnutí v šedesátých a sedmdesátých letech dvacátého století, převážně v západní Evropě.

Na získání volebního práva se feminismus zaměřil hlavně v devatenáctém století. Zejména revoluční rok 1848 představuje v dějinách ženského boje za politická i občanská práva rozhodující okamžik. Emancipace žen, nejen v Evropě, s sebou ovšem začala strhávat další témata, jako třeba právo na práci, hodnotu ženské reprodukce, přínos ženské práce, ekonomickou nezávislost žen a podmínky manželství. Ovšem po uklidnění revolucí se prosadily zejména konzervativní vlády a tak byly např. ve Francii a Německu ženské politické aktivity potlačovány. Když v roce 1866 britský parlament ignoroval petici 1 500 žen, týkající se zavedení hlasovacího práva pro ženy, vytvořily aktivistky Národní spolek pro hlasovací právo⁹, z jehož anglického názvu dostaly pojmenování „sufražetky“.

V roce 1893 byl Nový Zéland první zemí, která přiznala ženám volební právo a na přelomu nového století tak učinila i Austrálie. Na počátku první světové války byli aktivními občany národních států pouze muži – výjimku představovalo jen Finsko a Norsko, které v předválečných letech umožnily ženám volit. Pro ukázkou – Československo uznalo volební právo žen v roce

⁸ 1908 – 1986.

⁹ National Society for Women's Suffrage.

1919, USA v roce 1920 a naopak Švýcarsko tak učinilo na federální úrovni až v roce 1971 a Portugalsko ještě o pět let později (Landová 2012).

„V posledních desetiletích století se staly z celé řady důvodů pro feministky naléhavými problémy rovný přístup k vyššímu vzdělání a otázka stejného přístupu k univerzitnímu studijnímu programu“ (Abramsová 2005: 273). Ženský boj za právo na vzdělání byl další „metou“, které se snažily ženy dosáhnout, protože bez možnosti studia nemohly získat profesní kvalifikaci. Pro chudé rodiny, kde musela pracovat i žena, byl výrazně omezený výběr pracovních možností – většinou jako dělnice v továrnách, kojné, služby či prostitutky – zatímco ženy z bohatších poměrů žily jen pro rodinu.

Pro feministky relationalistického přesvědčení bylo klíčovým bodem rovnoprávné přijímání na lékařské fakulty. Např. první britskou diplomovanou lékařkou byla Elizabeth Blackwellová¹⁰, která získala lékařskou kvalifikaci skrze soukromé studium a navíc v Americe. Postupem času ale bylo ženám umožněno studovat lékařství – v Irsku od roku 1877, v Londýně od roku 1878 a v Edinburghu od roku 1886 (Abramsová 2005: 275-276).

Do první světové války byla kvalifikovaná vysokoškolská zaměstnání stále spíše doménou menšiny vzdělaných žen. Na druhou stranu zde jich již několik tisíc využívalo své vzdělání většinou na poloprofesionální úrovni k úřednickým pracím. S výjimkou medicíny měly ženy až do roku 1918 velmi omezený přístup k povoláním vyžadující univerzitní vzdělání a značnou přípravu (Landová 2012).

¹⁰ 1821 – 1910.

Druhá vlna feminizmu

„Pro svobodné budování ženské identity se jeví velmi významným ženské hnutí 70. let, které dnes označujeme jako druhou vlnu feministického hnutí. Ženy zjišťovaly, že rovnoprávnost potlačují nejen nerovné zákony, nýbrž také něco, co vychází z hloubi ženského nitra a brání ženám uložit si cíle a jít za nimi, svobodně uplatnit své schopnosti a ambice“ (Valdrová 2006: 193). Opět se předmětem debat staly otázky svobodného uplatnění v práci, právo seberealizace, právo na antikoncepci a jednalo se i o tabuizovaných tématech, jako bylo doslova „právo na orgasmus“.

Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let dvacátého století probíhal ve světě diskurs o právech a svobodách osobnosti. Bojem za rozšíření antikoncepce se snaží ženy získat možnost jiné životní náplně, než do té doby navyklým mateřstvím. Ženy se touží uplatnit i mimo vlastní domov a postupně zjišťují, že jejich soukromé problémy jsou de facto problémem veřejným. Spolčují se tedy na živelných i organizovaných setkáních a vstupují do veřejného politického života (Valdrová 2006: 193-195).

Druhá vlna feminizmu byla nastartována především v USA díky publikaci Betty Friedan¹¹ – *Ženská mystika* (1963). Tato kniha patří mezi její nejvýznamnější díla a řadí se spíše k liberálnímu feminizmu, i když sama autorka později některé své názory radikalizuje. V tomto díle analyzuje především frustraci a nespokojenost žen přivázaných k domácnosti pouze v roli matky nebo manželky (Landová 2012). „Problémem beze jména“ je úzkost a nedostatek sebenaplnění a vlastní identity, jež pociťují dobře situované Američanky středních vrstev, kterým velice silná společenská

¹¹ 1921 – 2006, americká spisovatelka a aktivistka.

představa o ženě-manželce a ženě-matce znemožňuje rozšíření jejich aktivit mimo tyto role“ (Oates-Indruchová 1998: 58).

Kate Millet je dosud žijící americká autorka, která se proslavila hlavně svým bestsellerem *Sexuální politika*. Svými názory se řadí k radikálnímu feminizmu a její dílo je vlastně prvním pokusem o důslednou analýzu patriarchátu. Dílo bylo značně poznamenáno nedostatkem veřejné a odborné diskuze o daném tématu, nicméně patřilo k nejcitovanějším pramenům ve studiích zabývajících se ženským hnutím a feminizmem. V podstatě většina současné feministické a genderové vědy vychází z pojmů, které tato autorka zavedla (E-Notes).

Radikální feministka Susan Brownmiller je další americkou aktivistkou a významně se podepsala na vývoji ženského hnutí svou studií *Proti naší vůli: muži, ženy a znásilnění*. Snaží se v ní předložit argumenty proti běžným postojům, které znásilnění chápou jako jev vycházející z mužského sklonu k agresivitě a sexuálním potřebám. Chápe to jako závažný společenský problém, který vyžaduje změnu postoje nejen u mužů, ale i u žen (Oates-Indruchová 1998:134).

Třetí vlna feminizmu

Dnešní podoba feminizmu se netýká jen boje žen proti mužům, i když je to pro většinu dnešní společnosti fakt. „Postmoderní feminizmy se shodují v nezbytnosti prosazování rovných šancí, avšak jsou tvořeny různorodými myšlenkovými proudy – proto se dnes užívá množné číslo feminizmy – s rozličným pojetím podstaty femininit a maskulinit i přístupů k nápravě asymetrií“ (Valdrová 2006: 195). Zpochybňuje se dichotomické chápání genderových kategorií, ale zároveň můžeme pořád vidět ženy jako skupinu bojující za základní občanská práva (Landová 2012).

Česká historička Věra Sokolová člení současné feminismy¹² ve studii z roku 2004 do tří proudů:

1) *Reformní feminismy* chtějí dosáhnout změn skrze reformy; řadíme sem liberální feminismus, marxistický/socialistický feminismus a rozvojový feminismus.

2) Feministické teorie *genderově motivovaného odporu*; sem zařazujeme radikální feminismus, lesbický separatistický feminismus a standpoint-feminismus.

3) „*Třetí vlna*“, která klade důraz na propojenost genderu i s ostatními kategoriemi. Patří sem mužský feminismus, multirasový feminismus, feminismus sociální konstrukce, postmoderní feminismus, queer teorie, ekofeminismus, spirituální feminismus a také kyberfeminismus (Valdrová 2006: 196).

Typologie feminismu

Základní strukturu typologie feminismu jsem načrtla již v předchozí podkapitole, a protože právě třetí vlna feminismu je svým názorovým rozdělením aktuální, pokusím se skrze ni charakterizovat jmenované feminismy. Nejprve se chci zabývat reformními feminismy, které tvrdí, že ženy by měly být oceňovány stejně jako muži a měly by mít možnost žít svůj život podle svého lidského potenciálu (Landová 2012).

A) *Liberální feminismus* vychází z liberální politické teorie a říká, že rozdíly v rámci genderu nejsou biologické, ale naučené důsledkem vlivu

¹² Sokolová vychází z podobného členění feminisťů, jako socioložka Judith Lorber ve své studii z r. 1998.

odlišného prostředí a výchovy. Klíčová je změna nahlížení jedinců na danou problematiku, prolamování stereotypů, vzájemný dialog a postupné reformy. Mezi jeho představitelky řadíme sufražetky, které bojovaly za volební práva žen – Elizabeth C. Stanton; nebo dále např. Elizabeth Janeway¹³, Cynthia F. Epstein a také Betty Friedan.

B) *Marxistický/socialistický feminismus* řeší genderové otázky hlavně z hlediska ekonomické rovnosti a vychází z klasických marxistických pozic. Požaduje odstranění sociální nespravedlnosti a změnu struktury společnosti skrze revoluci. Významnými marxistickými feministkami jsou např. Sheila Rowbotham¹⁴ a Juliet Mitchell (Elshtainová 1999).

C) *Rozvojový feminismus* se snaží řešit problémy v rozvojových zemích – to se týká např. problematiky znásilňování, jakožto prostředku řešení klanových sporů, hlavně v Indii a Pákistánu (Valdrová 2006: 197).

Další kategorií jsou feministické teorie genderově motivovaného odporu, který říká, že genderové otázky nemohou být ve své podstatě neutrální, protože mužská dominance ve společnosti je příliš silná. Zaměřuje se tedy především na patriarchální struktury a ideologii genderu.

Radikální feminismus vychází z přesvědčení, že ženy jsou na všech rovinách utlačovány a to kvůli společenské nadřazenosti mužů. Muži jsou ze své podstaty násilní a tak se tento feminismus zabývá otázkami znásilnění a násilí páchaného na ženách. Kloní se k politickému boji za osvobození žen a řadíme sem např. Ti-Grace Atkinson a Mary Daly (Elshtainová 1999).

Lesbický separatistický feminismus se věnuje specifickým problémům lesbiček a *standpoint-feminismus* staví ženskou zkušenost vůči abstraktnímu

¹³ 1913 – 2005, americká spisovatelka a kritička, jež dostala v roce 1971 Pulitzerovu cenu.

¹⁴ Narozená v r. 1943 je britská socialisticky zaměřená feministická teoretička a spisovatelka.

mužství. Někdy sem řadíme i tzv. *kulturní feminismus* – např. u již zmíněné Susan Brownmiller, která staví muže do postavení nepřátel žen a východisko vidí hlavně v ženském separatismu.

„*Třetí vlna*“ se snaží dívat komplexně na celý systém nerovností, v němž ženy mohou utlačovat ženy a muži muže. *Mužský feminismus* se zabývá nerovnostmi mezi muži a *multirasový feminismus* prohlubuje celkové poznání o rasových specifikách útlaku. *Feminismus sociální konstrukce* říká, že gender je vlastně aktivní strukturou a tu je třeba v rámci nerovnosti žen a mužů neustále rekonstruovat a udržovat. *Postmoderní feminismus* a *queer teorie* jsou také velmi radikální - zpochybňují samotné kategorie genderu a požadují, aby se samotní lidé odpoutali od těchto kategorií. *Ekofeminismus* zkoumá hlavně vztah člověka k přírodě a *spirituální feminismus* kriticky analyzuje patriarchálně rozvíjená náboženství. Novým trendem je *kyberfeminismus*, který studuje média a jejich vliv na genderové identity (Valdrová 2006: 197).

2.3. Problematika genderové diskriminace

Ženská hnutí, která jsou právě často názorově blízká feminismu, se soustředí dnes ve své činnosti nejen na prosazování ženských práv ve třetím světě, ale vedou i boj za zastoupení žen v politice, řídicích funkcích - klíčové je pro ně také rovné odměňování mužů i žen za stejnou práci. Proto bych se v této podkapitole ráda věnovala otázkám genderové diskriminace a jejím projevům se kterými se ženy musí potýkat. Na začátek bych zde ráda definovala některé pojmy s tímto spojené. V souvislosti s antidiskriminací se totiž často spojují pojmy jako rovnost a svoboda. A právě tyto dva pojmy jsou ideály, nejen západních společností, už po staletí a často jsou vykládány ve vzájemném rozporu (Drexlerová 2009: 6).

Rovnost

Primárním bodem je rovnost formální, kdy není možné rozlišovat jednotlivé osoby např. na základě jejich pohlaví, rasy či národnosti. Takovou rovnost označujeme jako *de iure* – jedná se tedy o aplikaci pravidel na všechny srovnatelné jedince. Bohužel se teorie od praxe často liší, proto je vždy otázkou, jak *de facto* skutečně dopadají stejná pravidla na jedince ve společnosti (Drexlerová 2009: 6). Naproti tomu rovnost materiální se snaží prosazovat právě zmíněné *de facto* a bere tak v potaz odlišné vlastnosti jedinců, kterým se přizpůsobuje – na místo toho, aby je zanedbávala a brala jako zcela irelevantní (Bouda 2011: 23).

Právě zmíněná formální rovnost plyne z přístupu společnosti k rovnosti jako k jednomu z lidských práv - ta byla postupně začleňována během 18. a 19. století do rodících se ústav a dokumentů. Zde už se pomalu začínal rýsovat zákaz diskriminace, protože „...tradičním nástrojem k ochraně rovnosti jakožto lidského práva je ochrana před narušením rovnosti...“ (Koldinská 2010a: 12-13).

Další typologií, která nám pomůže nahlédnout na otázku rovnosti je zohlednění rovnosti příležitostí a výsledků. Tou první je míněna „startovní pozice“ každého jedince, která je u téměř každého jedince odlišná (Drexlerová 2009: 7). A rovnost příležitostí se jí snaží srovnat tak, aby byly alespoň částečně stejné výchozí podmínky „pro všechny“. Jedná se tedy o aktivity předcházející uplatnění určitého (např. zákonného) pravidla.

Rovnost výsledků naopak poukazuje na fakt, že i přes identické zacházení může mít diskriminace velký vliv až v konsekvutu. Může se jednat např. o nerovné platové ohodnocení, které následně zachovává a dále posiluje nerovnost ve společnosti. Proto je tak klíčové, aby stát vynakládal nejen úsilí,

ale i prostředky na vytváření tzv. pozitivních opatření. Je nezbytné totiž vnímat rozdíl mezi rovností – stavem a rovnoprávností a rovným zacházením jako procesem, který se neustále v čase a prostoru proměňuje a je třeba na tyto změny reagovat (Drexlerová 2009: 8-9).

Proto se společnosti často uchylují k vytváření tzv. relativní rovnosti a poskytují tak určité výhody reálně a fakticky znevýhodněným jedincům. Většinou se snaží vysledovat reálné důsledky diskriminace a snaží se je řešit (Bouda 2011: 24).

Pozitivní opatření označujeme za prostředky tzv. pozitivní diskriminace, což jsou „... opatření přijímaná v jejich prospěch (myšleno prospěch jedinců) směřující k odstranění neopodstatněných rozdílů daných např. věkem, pohlavím...“ (Štangová 2010: 53). Opatření jsou zaměřena především na odstranění objektivních překážek např. při výkonu určitého zaměstnání, z hlediska postavení jedinců v zaměstnání ale i ve vzdělávacím procesu. Nejedná se ovšem o vytváření pozitivních opatření, na genderové úrovni, prospěšných pouze pro ženy – jak např. uvádí rozsudek Evropského soudního dvora, č. C 450/93 ze 17. října 1995: ... při provádění pozitivního opatření je třeba umožnit individuální posouzení každého případu tak, aby přednost přiznávaná obvykle ženám jim v konkrétním případě přiznána být nemusela, pokud důvody specifické pro mužského uchazeče nachýlí rovnováhu v jeho prospěch ...“ (Fialová 2010: 19).

Diskriminace

„Diskriminací je jednání (i opominutí), které spočívá v rozdílném (méně výhodném) zacházení z určitého (diskriminačního) důvodu v téže (či srovnatelné) situaci, pokud pro toto jednání není ospravedlnitelný důvod. Takové jednání je v rozporu se zákonem“ (Drexlerová 2009: 9). Stavíme ji tedy

v kontradikci k rovnému zacházení. Jedná se o situace, kdy je se dvěma osobami zacházeno rozdílně, z důvodu příslušnosti (jedné z těchto osob) k určité právně vymezené kategorii osob (Fialová 2010: 17).

Diskriminaci podobně jako rovné zacházení musíme vnímat „jako výsledek působení složitého mechanismu“ (Bouda 2011: 14). Nejprve dojde k tzv. kategorizaci, kdy je jedinec přiřazen k určité sociální skupině na základě např. jeho pohlavních znaků. Pokud pomineme případy, kdy si jedinec nechá své pohlaví změnit, tak následně dochází k tzv. stereotypizaci – tedy spojování určitých negativních/pozitivních vlastností k dané sociální skupině. Tyto vlastnosti následně nevztahujeme jen na jedince, jakožto člena této skupiny, ale i na skupinu jakožto celek a nazýváme je předsudky. Na jejich základě můžeme (často i nevědomky) zacházet s členy skupiny nedůstojně, doslova je omezovat v jejich jednání až do té míry, že se budou cítit ze společnosti vyloučení (ať se jedná o vyloučení z hlediska přístupu k zaměstnání, vzdělání, bydlení či službám) (Bouda 2011: 14-15). „Muži se stávají oběťmi občanské diskriminace, případně dalších postihů, pokud jsou svými názory nebo náboženskou či etnickou příslušností odpůrci autoritativních režimů, které jim vládnou. Ženy jsou však oběťmi diskriminace pro svůj „gender“ (Tomeš 2009: 24).

Diskriminace je dnes i právnickým termínem a je znamená „rozlišování, vyloučení, omezení či zvýhodnění na základě diskriminačního důvodu“ (Drexlerová 2009: 10). Můžeme říci, že to co ovlivňuje a zároveň určuje míru diskriminace je ekonomické a společenské postavení jedince, jeho pohlaví, rasa, národnost, sexuální orientace atd. (Drexlerová 2009: 10). Pokud bychom i tento pojem měli kategorizovat, budeme v základu dělit diskriminaci na oprávněnou a neoprávněnou; přímou a nepřímou.

Diskriminaci oprávněnou chápeme z právního hlediska jako „...rozdílné jednání, ale na základě obecně uznávaného a právem aprobovaného cíle...“

(Drexlerová 2009: 10). Takové jednání může být buďto fakticky odůvodněno – např. když divadelní soubor nabízí práci, ale jen mužům – z důvodu nedostatečné obsazenosti mužských rolí. Či se může jednat o odstranění faktických nerovností, které jsou součástí podpory pozitivních opatření. Naproti tomu diskriminace neoprávněná sice také vede k porušení rovnosti, ale „pro takovou diskriminaci neexistuje zákonný důvod, jenž by sledoval přiměřený a oprávněný cíl“ (Drexlerová 2009: 12).

Pokud mluvíme o tzv. přímé diskriminaci je s jedincem či skupinou zacházeno nestejným, nestandardním způsobem a to naprosto evidentně. I v tomto bodě posléze dochází k vyčlenění jedince či skupiny, které vede k dalším obtížím. (Drexlerová 2009: 12). Jedinec či skupina je doslova sevřen v soukolí celého diskriminačního mechanismu, který se zdá být uzavřeným kruhem, bez možnosti úniku. „Takové rozdílné jednání není možné vůbec ospravedlnit nebo není možné jej věcně odůvodnit oprávněným účelem...“ (Bouda 2011: 16). V takovém případě byly užity prostředky, které byly zkrátka nepřiměřené a nezbytné - jako příklad můžeme uvést právní normu, která by zakazovala muslimským dívkám vstup do budovy školy (Bouda 2011: 16-17).

Diskriminace nepřímá se na první pohled může zdát jako zdánlivě neutrální ustanovení, které ovšem „pod povrchem“ skrývá jen další znevýhodnění pro jedince i skupinu. Ty sebou většinou přinášejí ještě jiné „...negativní důsledky vedoucí ke zhoršení postavení osoby...“ (Drexlerová 2009: 12). Zde můžeme odvolat právě na rovnost ve výsledcích, která reaguje i na tuto diskriminaci – ta se totiž neprojeví okamžitě, ale až v neurčitěm časovém horizontu. Kromě časové osy je nutné sledovat i např. kulturní kontext, který je pro nepřímou diskriminaci určující – jak se kontext mění v rozdílných společnostech, mění se i způsoby a projevy diskriminace (Drexlerová 2009: 12-13).

Je nutné říci, že tento druh diskriminace nespadá pod právně uznané diskriminační důvody, takže se může jednat např. o normu, která by zakazovala vstup do budovy školy osobám s pokrývkou hlavy. Takové omezení by přímo zakazovalo vstup všem osobám s pokrývkou na hlavě, ale zároveň se nepřímo dotýkalo již zmíněných muslimských dívek, které na hlavě nosí tzv. burky či hidžáby¹⁵ (Bouda 2011: 17).

Jednou z dalších komplikací je také tzv. víceúrovňová diskriminace, která daného jedince omezuje nejen z hlediska jednoho ustanovení či předsudku, ale dochází zde k průniku více negativních důsledků – příkladem může být romská žena, která může být znevýhodňována na základě svého genderu, etnika i věku. EU se tím typem diskriminace hojně zabývá, snaží se na ni reagovat a vytváří množství právních norem na její omezení (Koldinská 2010b: 56).

Genderová rovnost

Jak bylo řečeno výše, dosažení absolutní (nejen genderové) rovnosti je velmi nepravděpodobné, proto např. české právo a jeho zákony a normy vychází z tzv. relativní rovnosti. U ní platí, že právě zákaz diskriminace má garantovat rovné zacházení a celkově rovnost ve společnosti (Bouda 2011: 14-15).

Mezi způsoby, jak takové rovnosti dosáhnout řadíme uznání a uspokojování práv žen, přesněji řečeno jejich respektování, poskytování ochrany i podpory. Dále rozvoj a zlepšování zastupitelské demokracie – zda narážíme hlavně na nedostatečné zastoupení žen v rozhodovacích procesech.

¹⁵ Šátek, kterým si muslimské ženy zahalují především vlasy a krk.

A neméně důležitá je i ekonomická nezávislost jedince, kterou nejvíce pociťují právě ženy (Koldinská 2010b: 56).

Celou situaci ohledně genderové rovnosti, značně komplikují dva další sociologické jevy – tím prvním jsou tzv. genderové role. Míjíme tím „...společenské role, které jsou osobám předepisované společností na základě jejich pohlaví...“ (Plesková 2008: 5). I ty se (podobně jako samotná diskriminace) mění v jednotlivých společnostech, kulturách i subkulturách v průběhu času.

Druhým zcela klíčovým fenoménem z hlediska genderové diskriminace jsou genderové stereotypy – tedy „...stereotypní nahlížení, předsudky a představy o správném a přirozeném chování...“, ke kterému dochází na základě příslušnosti jedince k určitému pohlaví (Plesková 2008: 5). Jedná se o zjednodušené a iracionální představy, podle kterých nejsou např. ženy dost asertivní či nemají organizační schopnosti (Havelková 2007: 23).

Pokud se zaměříme na genderové stereotypy v pracovním procesu, shledáváme u žen rovnou dvojnásobné znevýhodnění. Zaprvé jsou ženy často diskriminovány z důvodu údajné absence některých klíčových charakteristik (nutných např. pro vedoucí pozice). Tento tzv. „skleněný strop“ si můžeme představit jako „...neviditelné bariéry, se kterými se ženy setkávají zejména při kariérním postupu, založené na osobních předpojatostech nadřizených...“ (Havelková 2007: 23). A zadruhé toto uvažování automaticky přiřazuje tyto charakteristiky mužům. „Skleněný výtah“ posléze umožňuje mužům, aby „...stoupali vzhůru po kariérním žebříčku mnohem rychleji a na vyšší pozice, než by odpovídalo např. jejich věku, vzdělání a praxi...“ (Havelková 2007: 23).

Klasickým případem je předpoklad, že mladá žena v produktivním věku se bude chtít stát v budoucnu matkou, proto ji zaměstnavatelé do zaměstnání často nechtějí přijmout a pokud ano, nabídnou jí (pro ni) nevýhodnou formu

zaměstnání např. za menší mzdu. V drtivé většině případů na mateřskou dovolenou nastupuje žena, což pro ni znamená buďto kariérní úpadek, zpomalení kariérního postupu v zaměstnání, i s ohledem na platové ohodnocení. Mateřská dovolená, ale i následná péče o potomky je jakousi „druhou směnou“, kterou musí vedle klasického zaměstnání žena odsloužit a mnohdy za to nebývá nijak ekonomicky ohodnocena (Havelková 2007: 23-24).

Přesto, že by se mohlo zdát, že vyšší a vysokoškolské vzdělání umožní ženám lepší platové ohodnocení, není to tak. Vysokoškolsky vzdělané ženy vydělávají cca o 27,5 % méně než vysokoškolsky vzdělaní muži. Největší Gender pay gap¹⁶ však můžeme zaznamenat mezi muži a ženami se středoškolským vzděláním bez maturity – cca 29,4 % (ČSÚ 2011). Na rozdíl od EU – zde vydělávají ženy v průměru o 17,8% méně než muži. Vzhledem k evropskému průměru se tak ČR řadí na druhé místo s největším rozdílem v odměňování na základě rozdílného pohlaví (Evropská komise 2010).

Z teoretického hlediska na problematiku můžeme nahlížet z pozice tzv. individualistické teorie, která vidí „...rozdíl v odměňování jako důsledek ženských charakteristik, postojů a preferencí...“ (Havelková 2007: 20). Tedy muži jsou více placeni, protože jsou např. produktivnější, mají rozdílnou úroveň vzdělání a především zkušeností; zatímco žena s dětmi je časově vytížená, má nižší účast např. na poradách a celkově může být „profesionálně zakrnělá“. Institucionální teorie se naopak zaměřuje na struktury a mechanismy na trhu práce, které mohou omezovat svobodné rozhodování ženy o jejím možném zaměstnání – dochází tedy k segmentování pohlaví podle oborů, profesí, typu zaměstnavatele atd. (Havelková 2007: 20-21).

¹⁶ Průměrný rozdíl v odměňování žen a mužů za hodinu práce.

Segmentace na trh práce podle pohlaví vede i k její segregaci – resp. horizontální segregaci, která způsobuje koncentraci mužů a žen ve specifických odvětvích a povoláních (což následně určuje i rozdílné platové ohodnocení v jednotlivých oborech). Nebo tzv. vertikální segregaci, která se projevuje v rozvrstvení mužů a žen na určitých pracovních pozicích (opět docházíme k rozdílnému platovému ohodnocení – to proto, že muži bývají často umisťováni na vyšší posty) (Havelková 2007: 21).

Problémem tedy je, že struktura na trhu práce není určována na základě biologického pohlaví, ale na základě genderových režimů (Křížková 2009: 13) – ty přisuzují jak mužům, tak ženám určitý potenciál, který jim dále „přisuzuje“ určitá zaměstnání - tímto se celý kruh genderových stereotypů uzavírá. Segregace má také další negativní vliv – zvláště na to, jak se jednotlivá pohlaví vnímají a jak vidí sami sebe. Systém a svět okolo nich je jen dále utvrzuje v zavedených genderových stereotypech a oni je již automaticky přijímají. Pokud se ovšem neřídí a nechovají na základě tohoto uspořádání společnosti, mohou z ní být ještě více vydělováni – nabízí-li se jednodušší varianta (tedy „jít s proudem“), kterou velmi často volíme raději, rozhodne se pro ni většina jedinců.

Genderová segregace na trhu práce v ČR je poměrně silná a tím pádem se velmi projevuje např. v platových rozdílech mezi muži a ženami – v evropském srovnání se nachází ČR „...zhruba na konci jedné třetiny žebříčku míry segregace trhu práce.“ (Křížková 2009: 29). Problémem české společnosti může pramenit v tom, že zde neustále převažuje tradiční model rodiny – muž je živitelem a žena pečuje o děti a celkově o rodinu. Jenže vzhledem k dnešním životním standardům by rodině jeden plat nestačil, takže je třeba, aby i žena přispívala do rodinného rozpočtu, byť by její plat byl pouze doplňkový (Hrdličková 2007: 58). A to znamená, že aby mohla splnit všechny své povinnosti i vůči rodině, nemůže si často volit zaměstnání na plný úvazek.

Jedno z řešení tohoto problému můžeme vidět v již zmíněných pozitivních opatřeních. EU (resp. Evropský Parlament) se snažila situaci s genderovou segregací „řešit uměle“, když zavedla nařízení, že velké firmy kótované na burze by měly dosadit do r. 2020 do svých správních rad minimálně 40% žen. Důvodem může být fakt, že v současnosti tvoří správní rady velkých podniků v EU z 85% muži. „Podniky budou do roku 2020 muset změnit svá kritéria výběru osob pro správní rady tak, aby v případě, že je ženská kandidátka kvalifikována stejně dobře jako muž, byla dána přednost ženě“ (Britské listy 2013). Na druhou stranu pokud v EU již platí antidiskriminační politika a zároveň i tato pozitivní opatření – může být celý systém legislativní ochrany jednotlivců na základě pohlaví (hlavně z hlediska žen) chápán často jako systém neoprávněných privilegií a vzbuzovat tak naopak ještě větší vlnu nevole. Je nutné, aby samotné ženy chtěly dosáhnout na takové pozice a proto se někdy může zdát optimálnějším krokem napomoci jim skrze např. další vzdělávání, školení, certifikace, rekvalifikace, ale i třeba různé kurzy, které jim umožní lépe splňovat nesegregační potřeby trhu práce (Křížková 2009: 39).

3. Praktická část - případová studie transnacionální advokační sítě

3.1. Česká ženská lobby

Je síť neziskových organizací (dále ČŽL), která má v současnosti 28 členských organizací, hájí práva žen v České republice (dále ČR) a zároveň je součástí tzv. Evropské ženské lobby¹⁷, která propojuje ženské a genderové organizace v Evropské unii.

Před vznikem samotné ČŽL existovala v ČR tři hlavní nestátní neziskové organizace (Český svaz žen, Unie katolických žen a Gender Studies). Ty se spojily hlavně za účelem prosazování vládních dokumentů a lobbování za vytvoření vládní instituce, která by se dlouhodobě zabývala rovností žen a mužů. „Jejich snaha byla úspěšná a v roce 2001 vznikla pod Ministerstvem práce a sociálních věcí Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů, ve které byly zastoupeny i zástupkyně nestátních neziskových organizací (dále NNO)“ (Česká ženská lobby 2014).

V roce 2004 se výše zmíněné NNO „...rozhodly národní koordinaci založit a vyzvaly další organizace k připojení do vytvářející se české sítě, která bude členskou organizací Evropské ženské lobby“ (Česká ženská lobby 2014). O rok později se tak organizace sdružené pod ČŽL spojily s její evropskou obdobou a v roce 2008 proběhla úspěšně registrace ČŽL jakožto samostatného právního subjektu. Od tohoto roku se ČŽL zabývala např. prosazováním tzv. antidiskriminačního zákona, realizovala projekt Prosazování generové rovnosti a pořádala konferenci Ženy v ozbrojených

¹⁷ European women's lobby, dále jen EŽL.

konfliktech a mírových procesech: Konference o naplňování rezolucí Rady bezpečnosti Organizace spojených národů (OSN) č. 1325 o ženách, míru a bezpečnosti a č. 1820 o sexuálním násilí během ozbrojených konfliktů (Česká ženská lobby 2014).

„Česká ženská lobby se hlásí k feministickému přesvědčení, že ženy mají právo na politickou, společenskou a ekonomickou rovnost s muži. Česká ženská lobby lobbuje a prosazuje zájmy všech žen bez ohledu na jejich rasu, etnický původ, zdravotní stav, sexuální orientaci, věk, náboženství či víru (Česká ženská lobby 2014). Mezi její priority tak řadíme síťování a tedy propojování ženských a genderových NNO v ČR. Snaží se bojovat a veřejně vystupovat proti ustáleným genderovým rolím a stereotypům skrze veřejné diskuze, vzdělávací systém i média. Odsuzuje veškeré násilí mířené proti ženám, ať už se jedná o sexuální zneužívání, znásilnění či v ČR velmi rozšířené domácí násilí. K tomuto připojuje také neustále diskutovanou problematiku prostituce a celkově obchodu se ženami, kterým nechybí jen jakási „Sovová volba“ na základě lidských práv, ale i „...přístup ke zdravotní péči, policejní ochrana, možnosti školení a vzdělávání, právní služby a právní zastupování včetně povolení k pobytu u žen z nečlenských zemí EU, podpora, poradenství a další služby...“ (Česká ženská lobby 2014).

Velmi silné jsou otázky týkající se nejen migrace, ale celkově přístupu k multikulturalismu. Migrantky, jak jsem se již zmínila v předchozí kapitole, se často setkávají s tzv. vícenásobnou diskriminací, jak je tomu ostatně často i u romských žen. „Česká ženská lobby podporuje základní principy multikulturalismu a bojuje proti institucionalizovanému násilí a sociálnímu vyloučení minoritních skupin“ (Česká ženská lobby 2014). Klíčový pro ČŽL je také monitoring v oblasti rovných příležitostí – ženy jsou v politických institucích nedostatečně zastoupeny a to i přes vzdělávací a podpůrné

programy či legislativou dané kvóty. Z hlediska rovných příležitostí se snaží podporovat i ženy na trhu práce, protože i zde by mělo fungovat uplatnění nehledě na pohlaví, apod. u finančního odměňování a kariérního postupu.

3.2. Evropská ženská lobby

Počátky EŽL můžeme zasadit do r. 1987, kdy se v Londýně konala konference, na které 120 zastupujících členek 85 organizací přijalo dvě klíčová usnesení. Jednalo se v nich hlavně o nutné vytváření struktur za účasti všech ženských a genderových organizací a také měl být vytvářen tlak na evropské a vnitrostátní orgány pro lepší obranu práv žen a jejich veřejné zastupování. V druhém usnesení vyzvali delegáti Evropskou komisi, aby jim poskytla podporu při zakládání výše zmíněné EŽL. V roce 1990 tuto podporu organizace dostala a tak byla založena EŽL se sekretariátem v Bruselu. Zakládajícími členy byly již propojené organizace z Belgie, Dánska, Francie, Německa, Řecka, Irska, Itálie, Lucemburska, Portugalska, Španělska, Nizozemska a Spojeného království, jakožto i dalších 17 velkých evropských organizací (European women's lobby 2010).

V současné době je EŽL největší sítí ženských a genderových organizací v Evropské unii, které hájí práva žen a prosazují rovné příležitosti žen a mužů. Mezi její členské organizace patří organizace ze všech 27 členských států Evropské unie, včetně 3 kandidátských zemí a 21 celoevropských organizací, které dohromady čítají více než 2500 organizací (Česká ženská lobby 2014).

Posláním Evropské ženské lobby je pracovat na dosažení rovnosti mezi ženami a muži, a dále prosazování práv žen ve všech sférách veřejného a soukromého života. Je důležité, aby bylo dosaženo hospodářské a sociální spravedlnosti pro všechny ženy a odstranění všech forem mužského násilí páchaného na ženách. EŽL se primárně soustřeďuje na půdě Evropské unie a zde také působí na klíčové proměnné – představitele EU a její instituce (European women's lobby 2010). Můžeme říci, že česká i evropská lobby mají cíle víceméně stejné, resp. ty české primárně vycházejí z těch evropských. EŽL se ovšem musí víc soustřeďovat právě na systematický dialog a aktivní přístup k utváření politiky Evropské unie.

Je také nezbytné aby neustále analyzovala, monitorovala a hodnotila „...evropské politiky, které se týkají žen, a pravidelně je připomínkuje vzhledem ke strategickým cílům EWL, principům rovnoprávnosti a vzhledem k mezinárodním úmluvám jako CEDAW, Pekingská akční platforma a Rozvojové cíle tisíciletí OSN“ (Česká ženská lobby 2014).

4. Závěr

Poté, co jsem předložila v této diplomové práci základní teoretické podklady, počínajíc teorií transnacionálních vztahů a sítí, taktéž teorie feminismu a genderové rovnosti. Ráda bych teď uvedené teoretické předpoklady skloubila s uvedenou případovou studií – která se skládala ze dvou propojených feministických organizací – České ženské lobby a Evropské ženské lobby.

České ženské lobby připojení do většího evropského celku velmi prospělo. Funguje nyní pod její záštitou a má právě možnost, díky přeshraničnímu přesahu sítí, spolupracovat i s dalšími genderovými organizacemi a řešit problémy, se kterými se netýká výlučně jen Česká republika. Zároveň se prostřednictvím evropské lobby může spojovat k cílenému řešení např. ohledně migrace (žen).

Klíčové je ale propojení ČŽL se samotnou evropskou platformou. Skrze synergický potenciál získává nové znalosti, nápady a postupy. Fundraising je další důležitou oblastí – i když získávají peníze jednotlivé členské organizace, buď od soukromníků, firem či státu – díky finančním zdrojům mohou rozšiřovat své pole působnosti, pořádat více vzdělávacích programů i prakticky pomáhat. Samotná ČŽL se může věnovat dalšímu síťování, lobbování a hlavně agenda setting.

Tento proces je zvláště pro Českou republiku důležitý, pokud je třeba nastolit agendu k některým tématům nebo dokonce zákonům a opatřením, které mají být přijaty. Příklad může být antidiskriminační zákon, který Česká republika, kvůli chybějícím zákonným opatřením nutně potřebovala, ale přesto přijetí zákona silně bránila. To jak byla antidiskriminační politika EU, resp. zákon, přijímány v ČR zase nasvědčuje faktu, že i přes naše členství zde

nechceme „bez rozmyslu“ přijímat některá zákonná opatření, ač jsme se k tomu zavázali. Česká společnost velmi často negativně přijímá nařízení a zákony, „pocházející“ z EU, a chápe je jako další komplikaci již tak špatně přehledné české legislativy. Tento zákon byl přijat v r. 2009, tedy rok poté, co se ČŽL oficiálně zaregistrovala. Je možné, že kdyby ta platforma fungovala jako sjednotitel ženských a genderových organizací dříve, mohla by mnohem lépe a snáze nastolovat téma nutné antidiskriminační politiky. Pokud by se jí podařilo dobře nastolit dané téma na veřejnosti, mohl třeba být zákon již přijat nebo mohlo téma prosáknout až do politické agendy.

5. Literatura

Abrams, Lynn (2005). *Zrození moderní ženy: Evropa 1789-1918*. (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Beauvoirová, Simone (1967). *Druhé pohlaví*. (Praha: Orbis).

Bouda, Petr (2011). *Nepřímá diskriminace*. (Brno: Masarykova univerzita).

Císař, Ondřej – Fiala, Petr (2004). Obhajoba zájmů a transnacionální vztahy: Úvod do studia. In: Císař, Ondřej – Fiala, Petr (2004). *Obhajoba zájmů a transnacionální vztahy*. (Brno: Masarykova univerzita).

Drexlerová, Jana (2009). *Průvodce antidiskriminačním zákonem z hlediska pracovněprávních vztahů*. (Praha: BMSS-Start).

Elshtainová, Jean Bethke (1999). *Veřejný muž, soukromá žena: Ženy ve společenském a politickém myšlení*. (Ústí nad Orlicí: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku).

Fialová, Eva a kol. (2010). *Neviditelný problém: rovnost a diskriminace v praxi: sborník textů autorského kolektivu k problematice rovnosti a diskriminace v ČR*. (Praha: Gender Studies).

Havelková, Barbara (2007). *Rovnost v odměňování žen a mužů*. (Praha: Auditorium).

Held, D. a kol. (1999). *Global transformations: Politics, Economics and Culture*. (Cambridge: Polity).

Hrdličková, Alena (2007). *Úvod do gender studies*. (České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií).

Josselin, Daphné – Wallace, William (2001). *Non-state Actors in World Politics*. (New York: Palgrave).

Keck, Margaret – Sikkink, Kathryn (1998). *Activists Beyond Borders. Advocacy Networks in International Politics*. (London: Cornell University Press).

Keohane, Robert – Nye, Joseph (1977). *Power and Interdependence: World Politics in Transition*. (Boston: Little and Brown).

Koldinská, Kristina (2010a). Pojmy a koncepty související s rovností. In: Fialová, Eva a kol. (2010). *Neviditelný problém: rovnost a diskriminace v praxi: sborník textů autorského kolektivu k problematice rovnosti a diskriminace v ČR*. (Praha: Gender Studies).

Koldinská, Kristina (2010b). *Gender a sociální právo: rovnost mezi muži a ženami v sociálněprávních souvislostech*. (Praha: C. H. Beck).

Křížková, Alena – Sloboda, Zdeněk (2009). *Genderová segregace českého trhu práce*. (Praha: Sociologický ústav AV ČR).

Landová, Kateřina (2012). *Betty Friedan a její vliv na politiku a feminismus*. Nепublikováno.

Makariusová, Radana (2010). *Transformace světového řádu. Aktéři a globální vládnutí*. (Plzeň: Aleš Čeněk).

Oates-Indruchová, Libora a kol. (1998). *Dívčí válka s ideologií: Klasické texty angloamerického feministického myšlení*. (Praha: Sociologické nakladatelství).

Plesková, Kateřina (2008). *Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů: (pracovní sešit)*. 3. (Brno: Nesehnutí).

Risse, Thomas (2003). Transnational Actors in World Politics. In: Carlsnaes, Walter – Risse, Thomas a kol. (2003). *Handbook of International Relations*. (London: Sage Publication).

Suša, Oleg (2010). *Globalizace v sociálních souvislostech současnosti*. (Praha:FILOSOFIA).

Štangová, Věra (2010). *Rovné zacházení a zákaz diskriminace v pracovním právu*. (Plzeň: Aleš Čeněk).

Tomeš, Josef (2009). *Ženy ve spektru civilizací: (k proměnám postavení žen ve vývoji lidské společnosti)*. (Praha: Sociologické nakladatelství).

Valdrová, Jana (2006). *Gender a společnost: Vysokoškolská učebnice pro nesociologické směry magisterských a bakalářských studií*. (Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně).

Internetové zdroje

Britské listy (2013). *Evropská unie hlasovala pro právní kvóty pro ženy ve správních radách velkých podniků*. (<http://www.blisty.cz/art/71096.html>, 9. 1. 2014).

Česká ženská lobby (2014). *O České ženské lobby*. (<http://www.czlobby.cz/o-ceske-zenske-lobby/>, 27. 4. 2014).

E-Notes. *Kate Millett*. (<http://www.enotes.com/kate-millett-salem/kate-millett-0220000117>, 23. 4. 2014).

European women's lobby (2010). *20 Years of EWL*. (<http://www.womenlobby.org/about-us/History/?lang=en>, 23. 4. 2014).

Zvěřina, Jaroslav (2004). *Feminismus a jeho současné podoby*. (<http://www.revuepolitika.cz/clanky/630/feminismus-a-jeho-soucasne-podoby>, 22. 4. 2014).

Resumé

The thesis is focused on transnational advocacy networks, feminism and gender issues. The first section explains the basic theoretical work - the theory of transnational relations and transnational advocacy networks. Furthermore chapter feminism divided into three historical phases and according to the typology. Then, the work deals with gender discrimination and equal opportunities issues. The second part is an analysis of two interconnected networks of advocacy - Czech Women's Lobby and the European Women's Lobby. The work is divided and analyzed according to individual topics. Work finally summarizes the benefits of advocacy networks in terms of women's rights.